

До
другаря Михаил Сергеевич Горбачов
генерален секретар на Централния
комитет на Комунистическата партия
на Съветския съюз

Уважаеми другарю Горбачов,

Искам още веднъж да изкажа голямото си задоволство от съдържателната и откровена беседа, която водихме с Вас неотдавна в Москва. За нея информирах Политбюро на ЦК на нашата партия, което напълно одобри духа и насоките на нашия разговор.

Както се бяхме договорили на тази среща, сега изпращам лично за Вас материал със съображения по някои въпроси на развитието на реалния социализъм. Разговорът с Вас все повече насърчи желанието ми да ускоря завършването на този материал, по който бях започнал да работя преди деловото ми приятелско посещение в СССР.

Разбира се, материалът не изчерпва целия кръг от въпроси. Ако Вие, другарю Горбачов, прецените, че е необходимо, готов съм да се срещнем конфиденциално, за да разискваме по изказаните съображения.

18 юни 1985 г., София

С комунистически поздрав:

(Тодор Живков)

С Ъ О Б Р А Ж Е Н И Я

(ТЕЗИС)

І. ЗА НЯКОИ ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕАЛНИЯ СОЦИАЛИЗЪМ

През последните години в комунистическото движение възникнаха остри дискусии по редица икономически, политически и идеологически проблеми на социализма и неговата международна роля.

Тези дискусии са предизвикани от множество обективни и субективни причини, но една от тях, и то не маловажна, е състоянието и развитието на социалистическата общност.

В развитието на социалистическата общност сме свидетели на явления, които можем да наречем тревожни.

Особена загриженост предизвиква изоставането в сферата на икономиката. Ние изоставаме в областта на обществената производителност на труда, в областта на научно-техническия прогрес и по-специално в създаването и внедряването на нови технологии. От година на година падат темповете на развитие на всички социалистически страни.

Това не са второстепенни, а основни параметри за развитието на всяка социална система. От тях зависят нашите възможности за натрупване, за разширено възпроизводство, за отбрана, жизнено равнище и т.н.

Възниква въпросът – кои са причините за това?

Как става така, че десетилетия наред капиталистическия строй, който е исторически обречен и се раздира от непреодолими антагонистични противоречия, ни изпреварва, а в икономиката ние продължаваме да вървим след него, особено през

последните години, когато той завоюва нови позиции в научно-техническия прогрес.

Въпросът може да се постави и обратно - защо социалистическият строй, който е прогресивен, дава простор в развитието на производителните сили, в творчеството на народните маси и в развитието на отделния човек, десетилетия заче не може да излезе начело на техническото, технологическото и икономическото развитие в света?

Разбира се, една трезва оценка на положението изисква да се отбележи, че ние - СССР и другите социалистически страни, за кратък исторически период постигнахме огромни успехи. Социализмът показва своето явно превъзходство в социалната област. Благодарение на развитието на редица научни и промишлени отрасли СССР постигна паритет във военната област, а това е историческо завоевание. Но истината е, че общо в икономиката, в производството и в развитието на технологиите ние вървим след капиталистическата система и в тези области тя продължава да ни превъзхожда.

Разполагаме ли с необходимите обективни материални предпоставки за изпреварващо развитие? Да!

Какво имам предвид?

1. Развитите капиталистически страни, с изключение на САЩ, нямат собствена суровинна и енергийна база в метрополията, докато ние, социалистическите страни, имаме всичко, и то именно в "метрополията", т.е. в нашата общност.

2. Изградихме мощно материално-техническа база в основните отрасли - енергетика, машиностроене, химия и т.н. Нещо повече, по основни продукти - нефт, газ, метал, цимент и т.н., на глава от населението ние достигнахме или сме близо до най-

развитите капиталистически държави.

3. Разполагаме с голям и добре подготвен кадрови потенциал - работническа класа, селскостопански труженици, технически специалисти и други. Вярно е, че в някои отношения ни липсват достатъчно опит и традиции, но като цяло нашите на-
роди в образователно, професионално и културно отношение са
отишли много напред, особено младото поколение.

4. Разполагаме с почти два пъти по-многоброен кадрови
научен потенциал. В Съветския съюз има академии с мощен по-
тенциал. Такава е картината и в другите социалистически стра-
ни.

5. Обществена собственост върху средствата за произ-
водство и централизираното стратегическо планиране на иконо-
миката ни дават предимства, за които капиталистическите стра-
ни не могат и да мечтаят.

Защо тогава не можем да се възползваме от тези и други
обективни предимства на социалистическата система?

Главното е, че ние пренебрегваме основни обективни за-
кономерности в развитието на социализма. Тук именно се крие
най-съществената причина за настъпилите деформации в иконо-
миката и нейното управление, в развитието и в прилагането на
техническия прогрес.

Вместо да се опираме напълно на обективните закономер-
ности, да ги превърнем в наши съюзници, ние се борим срещу
тях с цялата сила на нашия административен и партиен апарат.
Но в тази борба те ни победиха. Защото обективните законо-
мерности съществуват независимо от нашата воля и желание,
както е казал Ленин, "те действуват, без да искат разрешение
от началството". Освен това ние недостатъчно познаваме и

изучаваме обективното действие на тези закономерности.

Да вземем проблема с научно-техническата революция – една основна закономерност в развитието на съвременното общество.

Качествените промени в развитието на производителните сили, за които в миналото са били необходими столетия, сега се извършват за години, а в бъдеще – вероятно и за по-кратки срокове. Ускореният научно-технически прогрес не е само приказки, определения и концепции, а закономерност в развитието на производителните сили на съвременното общество.

Можем ли да кажем, че сега ние управляваме нашето обществено развитие в съответствие с изискванията на тази закономерност?

Не, защото:

научно-техническият прогрес не е залегал в основата на нашето планиране, ценообразуване, кредитиране и финансова политика, не е в основата на инвестиционния процес и на материалното стимулиране;

научно-техническият прогрес не лежи в основата на подходите, методите и технологиите на управлението, нито в основата на действие на целия ни икономически механизъм;

организацията и управлението на науката не са насочени в достатъчна степен към технически и технологически пробиви; носителите на научно-техническия прогрес при социализма не са сред хората с най-високи доходи.

Не е ли парадоксално, че резултатите от наши научни постижения се усвояват и внедряват много по-бързо от капиталистическите фирми?

От изискванията на научно-техническия прогрес изоста-

ват организацията и приложната насоченост на информационната система.

За да постигнем научно-технически прогрес, ние си служим най-вече със силата на партийния и държавния апарат, упражняваме административен и политически натиск върху стопанските ръководители и трудовите колективи, върху научните институти и развойните звена. Ние сме ги превърнали в обект на натиск, а не в субекти на активно и самоинициативно развитие със собствено настървение към техническия прогрес.

Сега въпросът е на дело да превърнем научно-техническата революция в основа на цялостното ни социално-икономическо развитие.

Очевидно за това са необходими дълбоки преустройства в организацията, в управлението и в стимулирането на научно-техническия прогрес, но главно и преди всичко - в системата на планирането. Плановото начало, което е наша сила, на практика се е превърнало в задържащ фактор на научно-техническия прогрес.

Остро стои и въпросът за изучаването на вътрешните закономерности и тенденции на научно-техническата революция.

Всички ние, в това число и България, се стараем нещо да направим, но това е само един опит. Основните решения би трябвало да изведем с общи усилия, с усилията на целия наш теоретически фронт.

Или да вземем друга закономерност. Става дума за усъвършенствуването на производствените отношения с оглед да дадем простор за развитие на съвременните производителни сили.

През последните години в нашите страни настъпиха съще-

ствени изменения във формите на социалистическата собственост и в техните взаимоотношения. Тези изменения би трябвало да се съпровождат от съответни промени в начина на тяхната организация и управление, в отношението на хората към средствата за производство и т.н.

Или да вземем закона за стойността и свързаните с него стоково-парични отношения, с които продължаваме да не се съобразяваме напълно. Правим опити за разработване на съответни икономически механизми, но те се оказват недостатъчно ефективни. Половинчатите резултати, които получаваме, се дължат на факта, че не преустройваме цялостно организацията и управлението на икономическите взаимоотношения и особено планирането.

Допускат се груби нарушения при прилагането на социалистическите принципи и норми на разпределение според количеството и качеството на труда. Това подкопава усилията ни за повишаване на качеството и производителността на труда, за увеличаване ефективността на производството и за укрепване на трудовата дисциплина.

Или да вземем развитието на политическата система. Нашата система е закостеняла по отношение на демократическия централизъм. Ние не бива повече да разглеждаме Лениновия принцип на демократическия централизъм само като организационен въпрос, като въпрос, засягащ единствено управленски и организационни структури. Не бива да подценяваме неговата роля в развитието на производствените и на политическите отношения при социализма на всички равнища.

В нашите страни в течение на няколко десетилетия станала гигантски промени в производителните сили. Подобни промен-

ни настъпиха в социално-класовата структура, в начина на живот, в политическото и културно развитие на трудещите се. Всичко това изисква друго съотношение между централизъм и демократизъм, между централизъм и децентрализъм, а ние тъпчем на едно и също място по този въпрос.

Животът обаче се оказва по-силен от нас и ни застава да реагираме, макар и със закъснение и с полумерки.

Всички ние, в това число и нашата партия, правим известни усилия да излезем от тази закостенялост.

Както се вижда, отново става дума за въпроси, които изискват общи теоретически и практически решения.

Друг проблем, свързан със състоянието и функционирането на нашата политическа система, е възникването на чужди на социализма взаимоотношения и социални групи, които съществено деформират общественото ни развитие.

Понастоящем комплексът от партийни и държавни институции и техния апарат е толкова огромен и централизиран, толкова тежък и тромав, че отнема повече разходи и социална енергия, отколкото социализмът може да си позволи. Вместо все-странно да подпомага развитието ни, той има силна бюрократична нагласа.

Около този комплекс се формира цяла прослойка, самовъзпроизвеждаща се социална група, чиито лични интереси и привилегии се засягат от всяка програма за структурни промени. Тази група се изправя срещу всяка промяна, в това число срещу науката и техническия прогрес. Със своята работа и поведение именно тя изпразва от съдържание взетите решения, като ги превръща в кухи лозунги, в тонове бюрократични документи, които само имитират промяна и действие.

Нашата политическа теория и практика не е намерила противовес на това опасно явление. Една от причините за неговото развитие очевидно е неоснователно дългото задържане на преустройството и усъвършенствуването на политическата система на социализма в съответствие с новата обстановка и новите задачи.

Проблем, който не може да не ни тревожи, е натрупаното през последните десетилетия социално напрежение. Това все повече поставя на изпитание осъществяването на ръководната роля на комунистическите партии.

Това напрежение намира различен израз в социалното и политическо поведение на някои слоеве на работническата класа, на младежта и интелигенцията в социалистическите страни - от апатия или груба потребителска ориентация до стачки и открити контрареволуционни действия.

Особеното в тези явления е, че протестът е насочен не толкова против социализма, колкото против нарушаването на неговите принципи, не толкова срещу социалистическата власт, колкото срещу лошите, порочни методи на управление. Той не е насочен срещу комунистическите партии, а срещу грешките в тяхната политика.

Въпреки нашите многократни постановки досега не сме решили въпроса за премахване на грубото вмешателство на партийните органи в работата на стопанските и държавните звена. Това намалява отговорността на тези звена и неизбежно принизява ръководната роля на партията като политически авангард на общественото ни развитие.

Задача и задължение на нашите партии е да гарантират функционирането на социализма без деформации и извращения,

като укрепват доверието в законите на социалистическата държава, в социалната справедливост и ефективността на обществения контрол, в изборността и сменяемостта на кадрите, в откровения и честен разговор с масите.

Или да вземем развитието на интеграционните процеси. Това е също една закономерност в развитието на обществото. Интеграционните процеси се развизат и при капитализма, защото са свързани със задълбочаването на общественото разделение на труда в съвременния свят и с научно-техническата революция.

Социалистическата система има многократно по-големи възможности за развитие на тези процеси поради характера на собствеността, на политическата и идеологическата надстройка в нашите страни.

Значителна част от тези предимства ние реализирахме чрез досегашната дейност на Съвета за икономическа взаимопомощ. Това също така е наше голямо завоевание. Не може обаче да не се види, че сега СИВ, с действията и стила си на работа изчерпва до голяма степен своите възможности като един от решаващите фактори на развитието и укрепването на социалистическата общност.

В рамките на СИВ трудно се появяват нови неща, а дори и това, което се появява, погива, защото ние се мъчим да наливаме младо вино в разсърхнала се бъчва. Този извод може да се стори някому пресилен, но и последното съвещание на най-високо равнище не отговори на новите потребности на общественото развитие. Явно е – козметичните мерки вече не са достатъчни.

Не е ли парадокс това, че всяка от нашите страни може да създаде по-лесно съвместно предприятие или да организира

развойна дейност с фирма от капиталистическа страна, отколкото ние можем да направим това помежду си. По-лесно е изграждането на предприятие с обща собственост с капиталистическа фирма, отколкото създаването на предприятие с обща собственост в рамките на СИВ.

Поради прекомерната централизация трудно се създават преки връзки между предприятия и стопански организации от социалистическите страни. Силно са затруднени контактите между научните организации и самите учени, между стопанските ръководители, дори и между тези от министерско равнище.

Ние нямаме истински съвместни научноизследователски и развойни колективи, не сме решили въпроса за тяхното заплащане, стимулиране и съвместно използване на техните резултати. Вместо това се развива дребна "комерсиализъм" при продажбата на научни и технически постижения.

И досега в СИВ не са решени такива съществени въпроси като превръщането на преводната рубли в действителна международна валута за обмен между социалистическите страни, изграждането на гъвкава ценова система, на стабилна политика на специализация и коопериране.

Ние нямаме обща икономическа стратегия за различните райони на света. Често пъти не знаем какво искаме да постигнем - в момента, след десет, след двадесет години. Всеки от нас действа откъснато от другите, често се конкурираме помежду си или си пречим.

Липсва ни дългосрочна стратегия за постигане на определена цел в даден район или отделна страна.

Налага се общият извод: ние не управляваме в съответствие с изискванията на обективните закономерности, не управляваме с помощта на науката.

Управлението се осъществява преди всичко на базата на самочувствието за вярна интуиция, на самочувствието, породено от концентрацията на властта, чрез която при социализма може да се направи, а след като е направено, всичко може да се оправдае и "теоретически" да се обоснове.

В съвременната обстановка обаче да се опитваме да управляваме без прякото участие на науката е бедствие.

Икономиката и обществените отношения в страната на реалния социализъм стават все по-сложни, все по-динамични, а управляваните субекти - все по-интелигентни. Да се управлява в такава обстановка без прякото участие на науката и на научния потенциал става абсурдно.

Ние все още не можем да се освободим от схващанията, че е достатъчно да се овладеят основите на марксизма-ленинизма, за да може правилно да се управлява на всички равнища; че едва ли ни е необходимо да развиваме науките, свързани с управлението, щом разполагаме с общите истини на научния комунизъм.

Това ни пречи да използваме потенциала от мислещи, високоинтелигентни и висококвалифицирани икономисти, социолози, инженери, психолози и други, с които разполага нашата система.

Не е достатъчно например да упрекваме икономическата наука, че ни е длъжник. Ние сме тези, които не я търсят и не вземат от нея онова, което може да даде. Ние създаваме необходимите условия за разгръщане на научното творчество. По отношение на изследването на първата фаза на нашето общество икономическата наука се върти в омагьосан кръг. А тя е способна да анализира дълбоко явленията, в това число и негативните явления в нашето развитие.

Назряла е необходимостта да пристъпим към изграждане

Назряла е необходимостта да пристъпим към изграждане на съвместни програмни колективи с широко интернационално участие. На тях се възлага извършването на сравнителни и други анализи и разработването на конкретни предложения с участието на научни работници, специалисти и ръководители от различни ведомства и институти, стопански организации и други, работещи както в нашите страни, така и в СИВ, в международни институти, банки, организации и други.

Ние трябва да преминем и към провеждането на съвместни социални експерименти. Предмет на подобно експериментиране например може да бъде функционирането на икономическия механизъм на всички равнища на управлението – от националните планови органи и министерства до предприятието и неговите подразделения, включително и бригадната организация на труда.

Няма съмнение, че ако на нашия научен потенциал се даде възможност да анализира всички явления в социалистическото общество, той може да ни предложи добри решения и рационални доходи. Ние обаче не му предоставяме тази възможност. Плашим се от евентуални грешки. Може някои хора на науката наистина да грешат. Но много от научните резултати, които ще получим, ще ни бъдат от полза.

Поставените въпроси имат и важен международен аспект. Бавното преустройство на политическата и стопанската система като цяло, изоставането в областта на теорията, мудното развитие и решаване на елементарни проблеми на жизненото равнище, изоставането и примитивността в сферата на услугите, увеличаващият се бюрократизъм в действието на държавните органи и т.н. – всичко това се отразява отрицателно и в международното комунистическо движение.

Реалният социализъм постепенно започва да губи своята

привлекателност за европейските и за други комунистически партии. Много от тях се лутат в намирането на верен път, търсят "еврокомунистически", "демократически", "плюралистичен", "пазарен" и т.н. модел на социализма, а по същество се свличат на социалдемократически позиции. С това те губят влиянието си сред работническата класа, а още повече – сред революционно настроената младеж. Възникват и сериозни трудности в единомислието и единдействието в международното комунистическо и работническо движение.

Като не вижда революционна алтернатива в комунистическите партии, радикално настроената част от младото поколение в капиталистическите страни попада под влиянието на леви и ултралеви групировки, част от които имат желание за революционна промяна, но не приемат марксизма-ленинизма като революционна теория.

Всичко това очевидно налага сериозни промени не само в нашето вътрешно развитие, но и в отношението ни към братските комунистически партии извън света на социализма.

Сега е важно да се проявява по-голямо разбиране към техните проблеми и трудности, да полагаме усилия за възстановяване и укрепване на доверието помежду ни. Самите ние следва да се отнасяме с по-високо чувство на отговорност за съществуващите у нас слабости и нерешени проблеми, със съзнание, че тяхното премахване е едно от решаващите условия за засилване влиянието на комунистическото движение.

Разбира се, могат да се поставят и други проблеми, но дори и тези са достатъчни, за да се разбере, че ако се запазят неблагоприятните тенденции и явления в нашето собствено развитие, ние самите ще предоставим на капитализма обективна възможност в кратък исторически срок:

- да извлече максимално едностранни политически изгоди;

- да отслаби единството на социалистическите страни чрез икономическо изтощаване и изостряне на нашите вътрешни проблеми;

- да ограничи и дори да ликвидира нашите позиции сред развиващите се страни;

- да дискредитира социализма като теория и практика.

Ето защо целият този кръг от въпроси трябва да стане предмет на обстоен марксистко-ленински анализ както на предстоящите конгреси на нашите партии, така и при изработването на една нова, научнообоснована стратегия на страните от социалистическата общност.

За разлика от предишни етапи, в които при повратни моменти се променяха само тактически подходи, отделни структури, отделни ръководни органи и лица, сега обсъждането на основните тенденции и потребности на нашето развитие като социалистическо общество трябва да доведе до формирането на нова стратегическа платформа.

Без да изпадаме в песимизъм, можем да кажем: ако нашите партии закъснеят с изработването на такава глобална платформа, изоставането ни до края на века ще бъде непреодолимо.

II. ЗА УСЪВЪРШЕНСТВУВАНЕ МЕХАНИЗМА НА ПОЛИТИЧЕСКА ИНТЕГРАЦИЯ И ЕДИНОДЕЙСТВИЕ

Българската комунистическа партия никога не е претендирала за някаква национална изключителност. Тя има свой собствен опит - и положителен, и горчив. В ръководната си дейност тя е отчитала и своя опит, и опита на другите партии

от една единствена позиция - общите интереси на социализма.

Нашата партия цени високо практиката на колективните срещи и взаимните консултации за обмяна на опит и за уточняване на съгласувани действия и решения.

Време е да помислим: задоволява ли ни сегашният механизъм на политическа координация, не трябва ли и тук решително да се отиде напред?

Да вземем например нашата съвместна работа по кардинални проблеми на развитието на реалния социализъм.

Ние фактически не работим заедно. Естествено всяка страна прави свои програми и решения, които се разработват от различни партийни, държавни или стопански органи и дейци от различен ранг. Но при тяхното разработване често пъти допускаме едни и същи грешки, защото не използваме опита и потенциала, които имат всяка партия и страна за ускоряване на нашето общо движение напред.

Ние не си разменяме системна информация за това какво се върши в една или друга братска партия или страна. Освен това информационният обмен носи често пъти характер на протокол и на взаимна учтивост. Или - което е съвсем неприемливо - такава информация понякога се дава от некомпетентни, а дори и от недобросъвестни информатори.

На тази разпокъсаност в координацията между братските партии по остри и парливи въпроси се дължи често възникването на необоснована ревност, на подозрения и обиди. Заедно с негативните се отхвърлят и положителните елементи в развитието и опита на дадена страна.

Други примери - ежегодните срещи на секретари на централните комитети на братските партии, които координират различни аспекти от дейността на нашите страни.

Такава практика сама по себе си е положителна. Но ефективността на тези срещи сега не е голяма. Предварително може да се каже как ще протече една такава среща - уточнен дневен ред, подготвени изказвания, построени по позната схема: имаме успехи, имаме и неуспехи, смятаме да предприемем едни или други мероприятия. След това се подписва предварително подготвен документ или съобщение за печата.

Този начин на политическо координиране и консултиране не може вече да ни задоволява. Новата обстановка и новите исторически задачи, пред които са изправени нашите партии, изискват колективните срещи да станат нещо повече от представителни мероприятия и от поводи за уреждане на искания.

Трети пример. Нагрява необходимостта от фундаментален анализ на съвременния капитализъм и от изграждането на нов модел на взаимоотношенията ни с развиващите се страни.

Нашата наука стои на правилна позиция при анализ на развитието на капиталистическата система. Независимо от това някои нейни заключения за развитието на капитализма в сегашната му фаза са неточни.

Не е вярно например заключението, че капитализмът сега преживява криза, че не може да се приспособи към научно-техническата революция. Напротив, капиталистическата система сега, макар и временно, е стабилизирана повече от всякога.

Политическата власт в напредналите капиталистически страни не е заплашена от работническото движение, от силата на комунистическите и работническите партии. Много са причините, поради които тези партии сега са слаби.

Ние не бива да се самооблуждаваме и да ставаме жертва на собствената си пропаганда, на собствения си печат, радио и телевизия.

Ние не можем да не отчетем, че в "третия свят" възна-

Ние не можем да не отчетем, че в "третия свят" вълната от революционни промени премина. Разбира се, някои страни възприеха социалистическа ориентация. Но повечето от тях поеха пътя на създаване на политическа надстройка, която ще обслужва изграждането на капиталистическото общество. Поради това повечето от тези страни не могат да бъдат за нас от тези резерва, който бяха вчера.

Капитализмът не е застрашен и от такова тежко икономическо явление като огромната задлъжнялост на "третия свят" към развитите капиталистически държави. Главното, в което се провалиха страните от "третият свят", е, че те не намериха общо политическо решение за защита на своите интереси. Ако бяха атакували съвместно напредналите капиталистически държави, обстановката сигурно щеше да бъде съвсем друга. Но до такова политическо решение те не можах да достигнат.

Всичко това налага редица преоценки на нашата тактика и стратегия. Но това не бива да го прави всеки сам поотделно и за себе си. Трябва да го направим заедно, с общи усилия.

Приведените примери показват, че е необходим решителен обрат в стила на нашата съвместна работа, стил, който да отговаря на новите конкретно исторически условия и задачи.

Какво би могло да се направи в най-близко време?

Ние бихме могли да организираме предварителна среща на първите ръководители на нашите партии, на която да обсъдим някои от фундаменталните проблеми на развитието на сегашния етап на социализма, проблеми, които вероятно ще бъдат поставени и на предстоящи конгреси.

Може да се помисли дали участието в такава среща следва да е непременно с делегация и протоколен ред на разговори-

те или да бъде свободен "семинар" на високо равнище.

Среци от такъв характер би следвало да се предшества-
ват от съвместни обсъждания на дейци на науката по възлови
проблеми на общественото ни развитие, на които в творческа
обстановка да се правят анализи, да се излагат виждания и
закljučения по разглежданите проблеми.

Нашата партия ще приветствува такива периодични дело-
ви, аналитични и дискуссионни срещи на високо равнище. На
тях ще може да се сумира колективният опит, да се достига до
фундаментални теоретически и политически обобщения, да се
набелязват главните направления и подходи за решаването на
съдбоносните за делото на социализма въпроси. Тези срещи
несъмнено ще бъдат висша академия за самите нас, ще обогатя-
ват и укрепват нашата комунистическа солидарност.

Без ни най-малко да подценявам постигнатите историчес-
ки успехи от нашите братски партии, наш дълг и наша истори-
ческа отговорност сега е да поставяме и решаваме по нов на-
чин и с нови средства проблемите на реалния социализъм, про-
блемите на разкрепостяване духа и енергията на нашите наро-
ди, проблемите на развитието на човека, на неговия материа-
лен и духовен напредък, на нашата обща стратегия в съвремен-
ния свят.

В заключение. Очевидно е, че при анализа и решаването
на напълно узрелите проблеми на по-нататъшното ни развитие трябва
да проявим необходимата мъдрост и такт, да намерим верния по-
литически подход с оглед на нашето вътрешно развитие и на
международното комунистическо движение. Ще бъде грешка, ако
се заровим в слабостите си, ако дадем материал и повод на
нашия класов противник да ни атакува. Не бива никому да по-

зволим да бъдат поставени под съмнение огромните исторически постижения, които завойва светът на социализма, и особено историческият принос на Съветския съюз и неговата решаваща роля за укрепване единството и мощта на социалистическата общност, за запазването на световния мир.

Всичко това обаче не означава, че не трябва да видим действителността такава, каквата е. Историята няма да ни прости, ако отлагаме решаването на назрелите проблеми. Всяко колебание и забавяне може да нанесе непоправима вреда на нашето велико дело.

Ето това са въпросите, които ни занимаваха още в зората, ако мога да се изразя така, на преустройството. Нашето ръководство все по-ясно виждаше нуждата от промени. Въпреки че тогава не всичко беше избистрено."